

Ana Geršak

Vlado Žabot: *Ljudstvo lunja.*

Ljubljana: Cankarjeva založba, 2010.

... ko so volkovi v ljudeh ...
(*Volčje noči*)

Skoraj sedemdeset let po ekspanziji Ostrorogega Jelena na dravske bregove je bakrena doba dobila nove junake. Toda medtem ko so se v zadnjem delu trilogije *Bobri* že poslavljali od kolišč in hoste zamenjali za obdelovalne površine, se Lunjski še kar podijo za vepri. S pračami, rožaçami in rožiči, puščicami, sulicami, kamnjačami, sekali in “žrižaranjem”. Navade, običaji, bivališča, družbena hierarhija, obredi, verovanja – vse je podano s smislom za detalj, slogovno in strukturno dovršeno, vendar tudi nabreklo in zdramatizirano. V svetu, kjer na vsakem koraku preži kak grut, muzg, Heka, boštvo ali narava, ni prostora za “lahkotnost” bivanja. Lunjski ne poznajo niti smeha niti sončnih dni. V svoji mrki resnbnosti so popoln odsev mračnih močvirij, iz katerih prihajajo, ter utelešenje splošno razširjene novoveške predstave o “barbarskih” časih.

Po tematski in formalni plati – roman opisuje življenje 5000 let pred našim štetjem (“razgibani predzgodovinski obdonavski eneolitik”, piše na zavihku) v nezanemarljivem obsegu – se *Ljudstvo Lunja* vpisuje med tiste zgodovinsko-razvojne romane, ki želijo “imeti težo”. Obenem, takole na gosto posejan z mračnimi močvirji, v katerih se oplajajo temačne arhetipizirane fantazme, vsebuje vse bistvene rekvizite Žabotove dosedanje poetike. Močvirnata pokrajina je temna, kot je temno vse, kar poraja: “temno molčanje”, “temna slutnja”, “temno maščevanje”, “temni strahovi”, “temne smrti”, “temna sovraštva”, “temna senca”. Fragment sage, ki se tu odvije, spominja na brezkončno “volčjo noč”, kjer se v polje simbolnega vpisujeta še človeku neprijazna narava in črno-bela karakterizacija likov. Lunjski so seveda plemeniti borci za “pravo” stvar, njim sovražna plemena pa niso več ljudje, temveč beštije “zajetn[ih], kot

strašno kosmat[ih], podganj[ih] ... postav", ki vonjajo "po ovčjem, po kozjem, po mrliškem obenem" (gruti), ali grozeči možje "divje rumeno rjavih, bleskotnih pogledov" in "čudno kratkih, zašvrkanih, najbrž tudi osmojenih las [...] Okrogloglavi. Z besom na ustih. Z besom v rumeno rjavih očeh" (muzgi). Seznanjanje bralca z ljudstvom ujede se začne pri mrkih pogledih, ki sredi dežja in blata spremljajo prihod mladeničev Jelina in Ivina. Znamenja so neizprosna: "[...] slaba mladčevska letina. In je tudi marsikdo izmed ljudstva verjel, da pač z njima ne kaže na dobro." Kakor v dokaz, da so znamenja, razbrana z znanjem modrih starešin, nezgrešljiva, dvojica med lovom na vepra pade v zasedo sovražnih grutov. Starejšemu, pesniško navdahnjenemu Ivinu ni pomoči, medtem ko se mlajši Jelin, zdaj že osišče romanesknega dogajanja, izmuzne iz prijema in zbeži v noč. Podoba ujetega lovskega druga pahne Jelina v bolezenske blodnje, ko niha med upanjem na Ivinov domnevni pobeg in ugibanjem o strašni smrti, ki naj bi ga doletela. Kot senca ga spremlja skozi ves roman, potuhnjeno usmerja njegove odločitve. Krivda, ki "nerada zgoreva", tu ni več element iniciacijskega obreda, temveč iniciacija sama, še eno znamenje prehoda iz otroštva v svet odraslih, kjer je treba krivdo ponosno razkazovati celo takrat, kadar se zdi, da za to ni prave potrebe in da gre bolj kot ne za užitek v samoponiževanju. V tem smislu je spoznanje v zaključku romana, ko Jelin odvrže Ivinove piščali v ogenj in namesto olajšanja ("Ni začutil olajšanja. Ni odleglo. Ne docela.") še vedno čuti "stisko, [...] tegobo za izgubljenim", retrospektivno simptomatično za celoten roman, v katerem ni prostora za kakršno koli "olajšanje". Pomenljivo, da je ravno krivda tista, ki Jelina loči od preostalih mladcev, saj dečko nima nobene značilno "junaške" lastnosti *per se*. "Junaške" so le okoliščine epskih razsežnosti (plemenski spopadi, ki niso "v človeških rokah", boji za hrano, boštva in obstanek), ki Jelina vzpostavijo kot osrednjo figuro. Formalno se to dogaja na ravni personalnega pripovedovalca (Jelinova perspektiva občasno prehaja v avktorialno držo), vsebinsko pa kot splet kratko malo neverjetnih naključij. Jelin ves čas sluti, da mu je namenjeno nekaj več, in res se kljub neuspehom vedno vse obrača njemu v prid. Morda je trik prav v tem, da je junak slehernik, banalno vsakdanji človek, ki v nobenem pogledu ne izstopa, a običajneži znajo biti – vsaj sredi "epske širine" – boleče dolgočasni. In Jelin je, glede na "težo ideje", ki naj bi mu bila zaupana (predstavlja prototip človeškega bogoiskatelja), še preveč običajen poba.

Zaradi obsežnosti ideje ("brez svetega v sebi umreš", ker duhovi delujejo po principu "ti ga hraniš, on te hrani") je po svoje razumljivo (ne pa povsem opravičljivo), da *Ljudstvo Lunja* ne more temeljiti na junaškem

posamezniku (tudi glede na kolektivnost v naslovu). Gonilna sila romana je zgodba, ki se napaja iz drugih zgodb, bajk in legend s pridihom slovan-ske mitologije, ki vztraja, ker jo bolj kot kaj drugega zanima lastno razple-tanje, iskanje presežnega momenta v posamezniku znotraj družbe. Slednja človeku dodeli mesto in mu podeli vrednost, človek pa ju je primoran sprejeti, četudi za ceno individualnosti. Prezrcaljenost enega v drugem je sporočilo legende o ognjenem volku Sinsiju in rojstvu ognjenoscev; ti naj bi varovali sveti ogenj, simbol življenja. Če bi ugasnil, na izginotje ne bi bili obsojeni le oni, temveč cela skupnost: “‘Tisti hip te raztrgam, če ti umre.’ Je trepetajočega, komaj še živega moškega divje pogledala še razburjena Sojka nebeška. ‘In s teboj ves tvoj rod.’”

Prizori iz življenja obdonavskih plemen so izrisani prepričljivo in premišljeno, zgodba je koherentna, saj se vsak na videz še tako obrobni drobec izkaže za motivno utemeljenega. Toda v glede na celoto pohvalno izpeljanem zgodbenem loku se oko spotika ob medvrstične drobnarije. Hudič je nenazadnje v detajlu, lok pa proti koncu romana že tik pred zlomom. Kombinacija epske vsebine in avtorjeve pregovorno tesnobne atmosfere privede do nepretrganega, gosto zgnetenega niza suspenzov, kjer iz vsakega stavka diha spoznanje, da ni lahko odraščati v eneolitski plemenski skupnosti sredi permanentno neugodnih pogojev. Posebno ko postane vsaka malenkost skrivnostno znamenje nedoumljivo težke usode, ko vse “obeta slabo”, je “znamenje slabega”, četudi se potem morda obrne v dobro in se začetno nelagodje razkrije kot odraz vraževerja.

Žabotu je uspelo poustvariti samozadosten, zaključen svet s domišljeno mitotvorno simboliko, ki hkrati privlači in odbija. Privlači z že omenjeni-ma kompozicijo in ambientacijo (v zaključku se avtor zahvali arheologom in antropologom), odbija pa zaradi medlega junaka, zatohlega vzdušja in zgoščenega tempa. Pripovedovalec od začetka do konca ne popušča, neu-morno privijanje napetosti pa sčasoma postane del protokola ter kot tako predvidljivo in naporno. Povedni dogodki zaradi številčnosti in mnogih lažnih alarmov izgubijo pomen; kadar vsaka malenkost obeta le “slabo”, pač nima smisla ugibati o razpletu.